

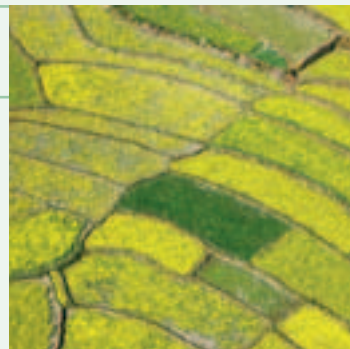

ES gyvenimo kokybės tendencijos 2003–2009 m.

> Santrauka <

„Skurdas yra viena didžiausių problemų Europos Sąjungoje, o [...] dabartinės ekonominės ir finansinės aplinkybės dar labiau sunkina padėtį. Per krizę patiriama daug nuostolių ir nemaža dalis Europos gyventojų šiandien sunkiai suduria galus. [...] Nauja ateinančio dešimtmečio Europos Sąjungos strategija „Europa 2020“, kurios vienas iš tikslų yra iki 2020 m. išvaduoti iš skurdo bent 20 mln. Europos gyventojų, aiškiai rodo nuoširdų visų šalių įsipareigojimą siekti matomų rezultatų, kad Europoje būtų daugiau teisingumo ir mažiau atskirties.“

*Už užimtumą, socialinius reikalus ir įtrauktį atsakingas ES Komisijos narys László Andoras, 2010 m. birželio mėn.
(citata iš Europos Komisijos žiniasklaidos tinklalapio)*

Gyvenimo kokybė ir Europos politika

ES diskusijose vis dažniau kalbama apie Europos piliečių gyvenimo kokybės pokyčių stebėseną ir gerovės didinimą. Vis labiau pripažįstama, kad nors ekonomikos rodikliai, kaip antai bendrasis vidaus produktas (BVP), yra svarbūs vertinant šalies žmonių gerovės lygį, jų nepakanka. Vis dažniau teigiama, kad viešoji politika turėtų būti vertinama pagal tai, kaip ji tiesiogiai skatina piliečių gerovę, atsižvelgiant į socialines, aplinkos bei ekonomines sąlygas. Tokį požiūrį atspindi naujos iniciatyvos, pvz., Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos ir Europos Komisijos iniciatyvos.

Prancūzijos prezidento Nicolas Sarkozy iniciatyva įsteigta Ekonominės veiklos ir socialinės pažangos vertinimo komisija siekė nustatyti BVP, kaip ekonominės veiklos ir socialinės pažangos rodiklio, ribas ir įvertinti alternatyvių vertinimo priemonių įgyvendinamumą. Viena tokių priemonių – Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (Eurofound) rengiami Europos gyvenimo kokybės tyrimai (EGKT), padedantys nustatyti 2003–2007 m. tendencijas ir pokyčius. Mažiau klausimų apimančis Eurobarometro tyrimas atskleidė raidą iki 2009 m. rugsėjo mėn.

2007 m. atlikęs antrąjį Europos gyvenimo kokybės tyrimą Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas nustatė, kad didžiausias užimtumo lygis (visų pirma moterų ir vyresnio amžiaus darbuotojų) ir mažiausias nedarbo lygis Europoje pasiektas 2008 m. kovo mėn. Vis dėlto vertinant

Lisabonos strategiją nustatyta, kad užimtumo padidėjimas neatnešė naudos labiausiai nuo darbo rinkos atitolusiems piliečiams. Be to, padėtis netrukus ėmė prastėti: dėl 2008 m. antroje pusėje prasidėjusios finansų krizės Europa patyrė didžiausią ekonomikos nuosmukį nuo Antrojo pasaulinio karo. Tai paveikė ne tik ekonominį šalių ir jmonių pajėgumą, bet ir europiečių kasdienį darbą bei gyvenimą. Nors dabar ekonominės sąlygos gali sparčiai gerėti, užimtumo lygis toliau mažėja, ypač Baltijos valstybėse, Airijoje ir Ispanijoje. Iki 2009 m. pabaigos visoje Europoje darbo neteko 23 milijonai gyventojų, o jaunimas, ypač jauni vyrai, 2008 m. sudarė beveik ketvirtadalį bedarbių. 2009 m. gruodžio mėn. bendras jaunimo nedarbo lygis pakilo iki 21 proc., o Latvijoje ir Ispanijoje jis buvo didesnis nei 40 proc.

Europos gyvenimo kokybės tyrimai – nuosekliai kaupiami Europos gyvenimo faktai

Politikos kūrėjai turi žinoti ne tik objektyvias gyvenimo ir darbo sąlygas, bet ir tai, kaip patys piliečiai vertina savo gyvenimo ir visuomenės, kurioje gyvena, kokybę – dėmesį skiriant vien tradiciniams ekonomikos rodikliams galima nepamatyti arba neįžvelgti skirtingų socialinių grupių patirties skirtumų. 2003 m. Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas atliko pirmąjį Europos gyvenimo kokybės tyrimą siekdamas sužinoti suaugusių Europos piliečių nuomonę, požiūrį ir

patirtį bei įvertinti jų gyvenimo kokybę. Pirma-
jame tyrime apklausta per 25 000 vyresnių nei
18 metų gyventojų iš 15 tuometinių valstybių
narių, 10 naujųjų, 2004 m. į ES įstojusių valstybių
narių, taip pat Bulgarijos, Rumunijos ir Turkijos.
2007 m. daug tų pačių klausimų pateikta per
35 000 respondentų iš 27 Europos Sąjungos val-
stybių narių, taip pat Kroatijos, Buvusiosios Jugos-
lavijos Respublikos Makedonijos, Norvegijos ir
Turkijos. Abiejų tyrimų rezultatai reprezentatyvūs
šalims ir palyginami. Apie 20 tyrimo klausimų
įtraukta į specialų 2009 m. rugsėjo mėn. Euroba-
rometro tyrimą. Nors tyrimų klausimai buvo
panašūs, gyventojų imtys skyrėsi – Eurobarome-
tro tyrimas apėmė tik 27 Europos Sąjungos val-
stybių narių piliečius, o Europos gyvenimo koky-
bės tyrime kalbinti valstybių narių gyventojai,
kurių 96 proc. buvo piliečiai. Nors norint labai
tikslaus įvertinimo 1 000 asmenų imtis vienai
šaliai yra maža ir šalyse vykstančių pokyčių anali-
zes reikėtų vertinti atsargiai, tyrimai suteikia duo-
menų, atitinkančių prognozes ir atskleidžiančių
2003–2009 m. žmonių patirtį.

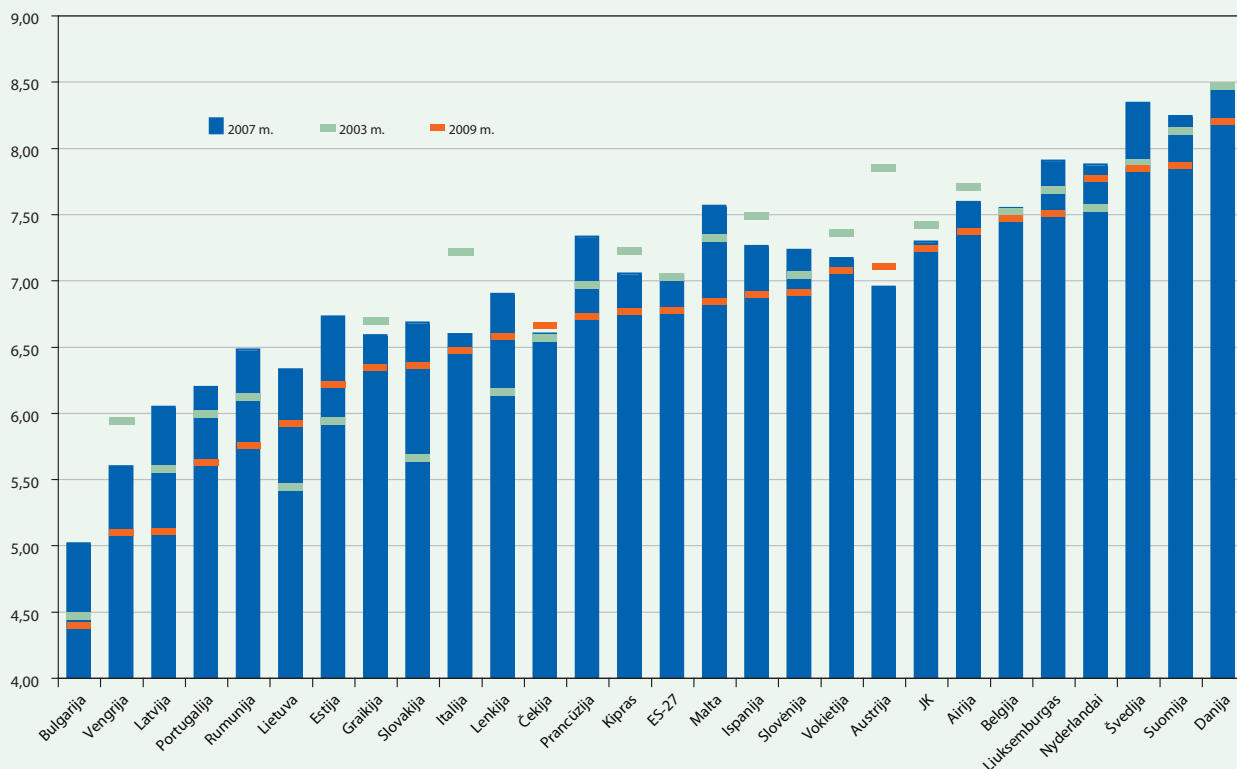
Gyvenimo kokybė 2003–2009 m.

2003–2007 m. pokytis bent iš dalies atskleidžia ES
plėtros poveikį gyvenimo kokybei, ypač tų naujųjų
valstybių narių socialinių grupių, kurios patyrė
didžiausius pokyčius. Apskritai 2003–2007 m. gyve-
nimo kokybė visose 27 valstybėse narėse išliko

palyginti nepakitusi, nors įvyko keletas nedidelių
teigiamų pokyčių. 2004 m. į ES įstojusiose šalyse
gyvenimo kokybė pagerėjo labiau negu senosiose
valstybėse narėse. Tai atspindi gyventojų pasiten-
kinimas asmeninėmis gyvenimo sąlygomis, pvz.,
būstu ir gyvenimo lygiu, taip pat jų pasitenkinimas
viešosiomis paslaugomis, pvz., švietimo, sveikatos
ir viešojo transporto, ir visapusiš gyvenimo koky-
bės vertinimas. Gyvenimo Bulgarijoje ir Rumuni-
joje, kurios į ES įstojo 2007 m., kokybės vertinimas
pagerėjo ne tiek daug. Apskritai žmonės, kurių
pajamos didesnės, labiau patenkinti gyvenimu nei
mažiau uždirbantieji; šis skirtumas ryškesnis negu
tarp vyrų ir moterų arba tarp vyresnio amžiaus
žmonių ir jaunimo nustatytasis (ir itin ryškus naujo-
siose valstybėse narėse).

Tikėtina, kad 2007–2009 m. gyvenimo kokybės ten-
dencijos tam tikru mastu atskleidžia Europos eko-
nomikos ir nedarbo krizės poveikį. Tačiau svarbu
dokumentuoti ir išaiškinti visų pasitenkinimo įvai-
riais gyvenimo aspektais pokyčių mastą ir nusta-
tyti grupes, kurias finansų krizė paveikė labiausiai.
Darant prielaidą, kad tyrimų klausimai padės įver-
tinti minėtus pokyčius, gauti duomenys gali
suteikti aiškumą. Be to, reikėtų pripažinti, kad duo-
menys atspindi tik palyginti didelių socialių grupių
nuomones ir patirtis, nes imtys per mažos, kad
jomis remiantis būtų galima dokumentuoti kintan-
čią tam tikrų rizikos grupių, pvz., vienišų tėvų arba
migrantų, padėtį, o kai kurios socialinę atskirtį pati-

1 paveikslėlis. Pasitenkinimas gyvenimu 27 ES šalyse 2003–2009 m.

riančios grupės, pvz., benamiai, į tyrimus net neįtraukti.

Pasitenkinimas gyvenimu ir gyvenimo lygiu mažėja

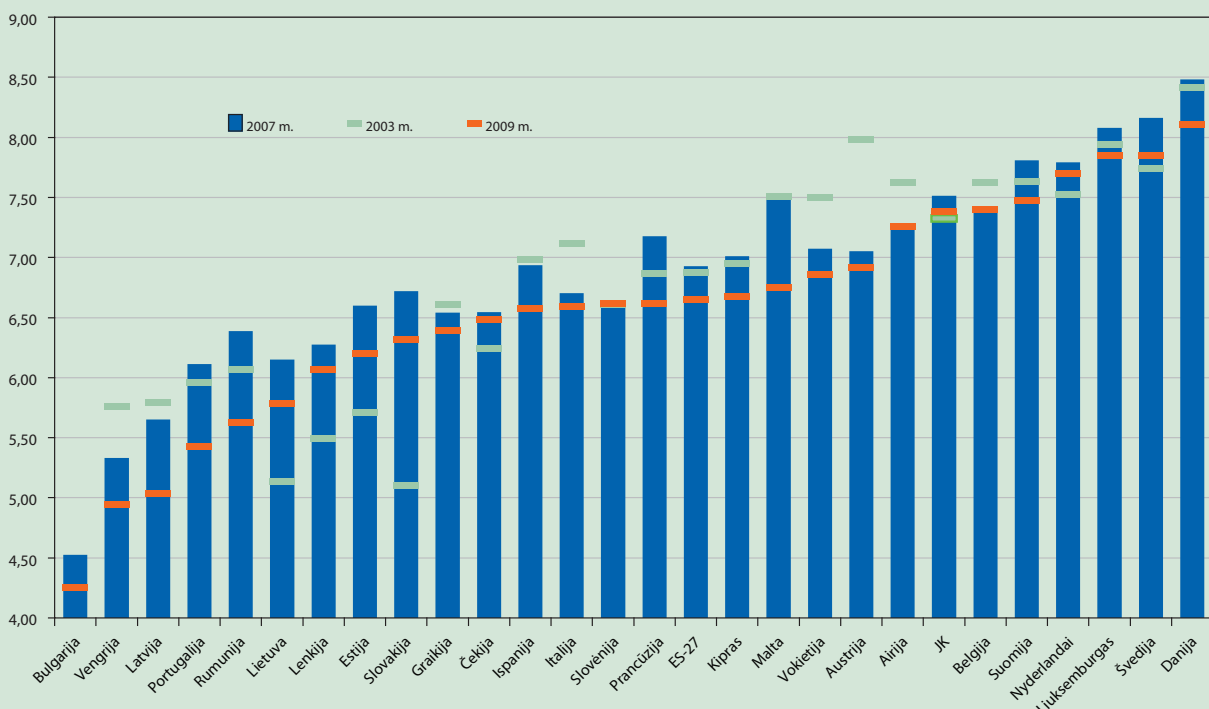
Žvelgiant į 2007-2009 m. labiausiai stebina tai, kaip keitėsi bendras pasitenkinimas gyvenimu ir gyvenimo lygiu. 1 paveikslėlyje matyti, kad nuo paskutinio 2007 m. ketvirčio iki 2009 m. rugsėjo mėn. vidutinis bendro pasitenkinimo gyvenimu lygis visoje ES sumažėjo nuo 7,0 iki 6,8 balo arba 4 proc. Sumažėjimas ryškesnis naujosiose valstybėse narėse, kuriose visuotinis pasitenkinimas gyvenimu anksčiau didėjo: šiose šalyse vidutinis įvertis sumažėjo nuo 6,5 iki 6,1 balo ir šis 6 proc. sumažėjimas du kartus didesnis negu 15 senųjų valstybių narių. Labiausiai pasitenkinimas sumažėjo Bulgarijoje (kur vidutinis pasitenkinimo gyvenimu įvertis sumažėjo nuo 5,0 balų 2007 m. iki 4,4 balo 2009 m.) ir Rumunijoje, Maltoje, Estijoje ir Latvijoje, bet ir Prancūzijoje, kur vidutinis pasitenkinimo gyvenimu įvertis sumažėjo nuo 7,3 iki 6,7 balo. Baltijos šalyse sumažėjęs pasitenkinimas gyvenimu atspindi BVP kritimą, o štai kitose šalyse, pvz., Maltoje ir Prancūzijoje, BVP sumažėjo gana nedaug palyginti su pasitenkinimo gyvenimu sumažėjimu.

Vyrų ir moterų pasitenkinimas gyvenimu 2007-2009 m. mažėjo vienodai. Tačiau aiškiai skyrėsi vyresnio amžiaus ir jaunesnių asmenų pasitenkinimas: 18–34 m. asmenų pasitenkinimo gyvenimu įvertis sumažėjo tik 1 proc., o vyresnio amžiaus

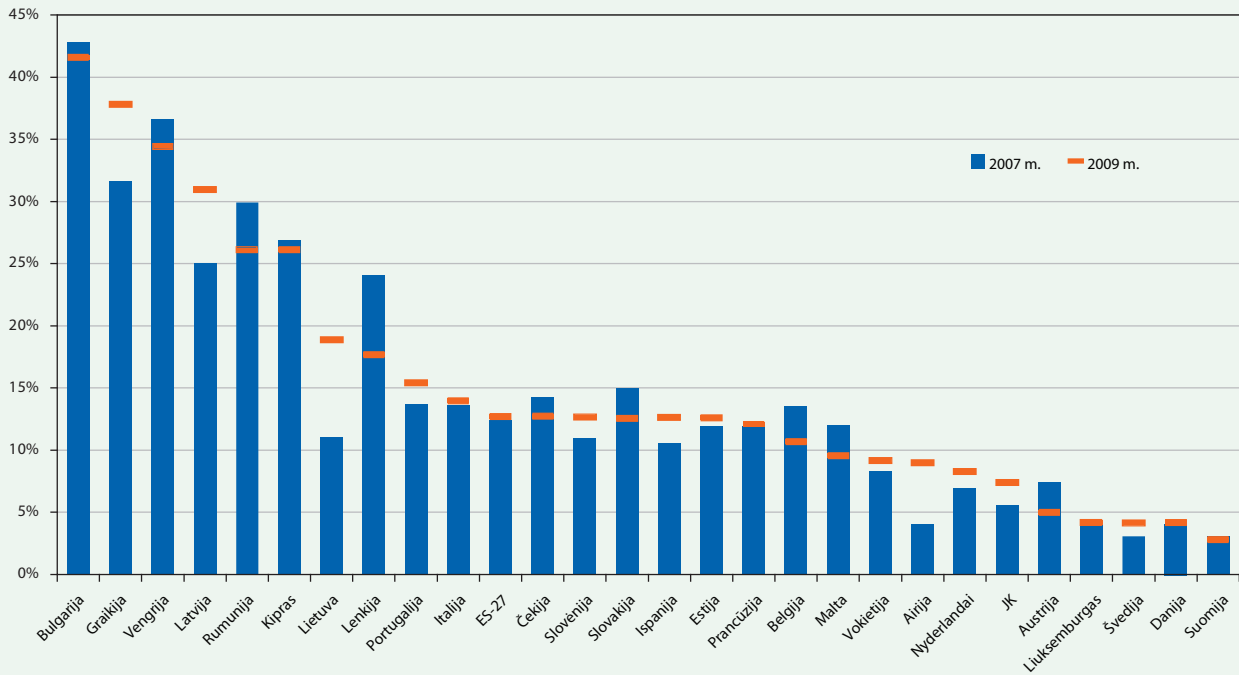
asmenų - 5 proc. 65 m. ir vyresnių asmenų iš 12 naujų valstybių narių pasitenkinimas gyvenimu sumažėjo daug stipriau (10 proc.) negu jų bendramužį iš 15 senųjų valstybių narių (3 proc.). Tai atitinka ankstesnių tyrimų rezultatus: abiejų tyrimų rezultatai rodo, kad vyresnio amžiaus asmenims iš 12 naujų valstybių narių plėtra buvo ne tokia naudinga ir jie jaučia jiems gresiantį ekonomikos krizės pavojų. 65 m. ir vyresnių asmenų vidutinis pasitenkinimo gyvenimu įvertis 2009 m. buvo 7,0 balai 15 senųjų valstybių narių ir tik 5,5 balo 12 naujų valstybių narių - iš dalies tai galėjo lemti silpnėjęs 12 naujų valstybių narių vyresnio amžiaus asmenų sveikata.

Namų ūkio pajamos ir materialinės sąlygos nuosekliai siejasi su pasitenkinimo gyvenimu įverčiais. Ir 2007 m., ir 2009 m. tyrime pateiktas klausimas, ar respondentams lengva ar sunku išgyventi iš turimų pajamų. 2007 m. tu, kuriems išgyventi iš pajamų lengva, vidutinis nurodytas pasitenkinimo gyvenimu balas buvo 7,8, o 2009 m. - 7,7. Žmonių, kuriems iš pajamų išgyventi sunku, įverčiai - 5,3 ir 4,9 balo. Taigi žmonių, kurie pranešė apie sunkumus išgyventi iš pajamų, pasitenkinimas gyvenimu 2007-2009 m. vidutiniškai sumažėjo 8 proc. Vis dėlto labiau mažėjo 12 naujų valstybių narių piliečių pasitenkinimas (15 proc.) negu 15 senųjų valstybių narių (6 proc.), galbūt tai rodo, kad 12 naujų valstybių narių patyrė didesnių sunkumų. Žmonių, kurie atliekant tyrimus neturėjo darbo, vidutinis pasitenkinimo gyvenimu balas 15 senųjų valstybių narių nepakito, o 12 naujų

2 paveikslėlis. Pasitenkinimas gyvenimo lygiu 27 ES šalyse 2003–2009 m.

3 paveikslėlis. Žmonių, kuriems sunku išgyventi iš turimų pajamų, dalis

valstybių narių respondentų balas sumažėjo 11 proc. – nuo 5,7 iki 5,0 balų.

Panašų mažėjimo modelį galima matyti lyginant gyventojų pasitenkinimą gyvenimo lygiu. 12 naujų valstybių narių piliečių pasitenkinimas gyvenimo lygiu 2003-2007 m. vidutiniškai padidėjo 9 proc. Vis dėlto 2007-2009 m. jis sumažėjo 6 proc. 15 senųjų valstybių narių pasitenkinimas gyvenimo lygiu 2007-2009 m. sumažėjo ne taip smarkiai – 4 proc. Be to, vidutinis pasitenkinimo gyvenimo lygiu įvertis 15 senųjų valstybių narių buvo 6,9, o 12 naujų valstybių narių - 5,8 balo. Labiausiai įvertčiai krito Rumunijoje ir Maltoje, toliau būtų Latvija ir Portugalija, Prancūzija ir Estija, taigi gyvenimo lygio sumažėjimas pastebėtas ne tik 12 naujų valstybių narių arba tose, kurias labiausiai paveikė krizė.

Kalbant apie socialines grupes, atrodytų, kad ekonomikos krizė labiausiai paveikė vyresnio amžiaus asmenis. 15 senųjų valstybių narių 65 m. ir vyresnių asmenų pasitenkinimo gyvenimo lygiu įvertis krito 5 proc., o 12 naujų valstybių narių – 12 proc. 12 naujų valstybių narių vyresnio amžiaus asmenys savo pasitenkinimą gyvenimo lygiu vertina mažesniu balu negu jų bendraamžiai iš 15 senųjų valstybių narių: 2009 m. tyrime 65 m. ir vyresnių asmenų vidutinis pasitenkinimo gyvenimu įvertis buvo 6,9 balo 15 senųjų valstybių narių ir 5,2 – 12 naujų valstybių narių.

Nenuostabu, kad žmonės, kuriems sunku išgyventi iš turimų pajamų, ne tokie patenkinti gyvenimo lygiu kaip tie, kuriems tai lengva. 2009 m. tie, kuriems sunku išgyventi iš pajamų, savo pasitenkinimą gyvenimo lygiu įvertino 4,5 balo, o neturėjusieji sunkumų – 7,8. Vidutiniškai 15 senųjų valstybių narių tie, kuriems sunku

išgyventi iš pajamų, buvo tiek pat patenkinti 2009 m. kiek ir 2007 m.; o atitinkamų 12 naujų valstybių narių piliečių pasitenkinimo įvertis nukrito 12 proc., tai iš dalies rodo, kad pastebėta didesnių sunkumų.

1 lentelėje matyti, kad 12 naujų valstybių narių (12 NVN) yra maždaug dvigubai daugiau gyventojų negu 15 senųjų valstybių narių (15 SVN), kuriems sunku išgyventi iš turimų pajamų. 2009 m. daugiausia sunkumų patyrusių piliečių buvo Bulgarijoje, Graikijoje, Vengrijoje ir Latvijoje (daugiau kaip 30 proc. kiekvienoje šalyje, o Bulgarijoje – daugiau kaip 40 proc.). Nuo 2007 m. šis modelis nedaug keitėsi; labiausiai tokių gyventojų daugėjo (daugiau kaip 5 proc.) Graikijoje, Airijoje, Latvijoje ir Lietuvoje (3 paveikslėlis).

1 lentelė. 15 SVN ir 12 NVN ekonominės įtampos elementai

	15 SVN		12 NVN	
	2007	2009	2007	2009
„Sunku išgyventi iš turimų pajamų“	10%	11%	26%	22%
„Negali pirkti mėsos“	4%	6%	20%	21%
„Negali vykti atostogų“	24%	28%	55%	55%

Sąlyginai didelio nepritekliaus pokyčiams nustatyti naudoti du konkretūs skurdo indekso rodikliai: negalėjimas pirkti mėsos, vištienos arba žuvies kas antrą dieną ir negalėjimas savaitę per metines atostogas praleisti svetur. 1 lentelėje matyti, kad žmonių, kurie negali sau to leisti, dalis daug didesnė 12 naujų valstybių narių, bet apskritai 2007-2009 m. tokių žmonių skaičius kito palyginti nedaug. Labiausiai skurdo lygis didėjo Vengrijoje, kur piliečių, negalintių pirkti mėsos, dalis 2007-2009 m. pakilo nuo 32 iki 42 proc., o tų, kurie

negalėjo vykti atostogų, padaugėjo nuo 61 proc. 2007 m. iki 73 proc. 2009 m.; vienintelė šalis, kurios gyventojų skurdo lygis 2009 m. išliko panašus, – Bulgarija.

Nedaug kito pasitenkinimas šeimos gyvenimu, darbu ir sveikata

Nors 2007–2009 m. pastebimai sumažėjo gyventojų pasitenkinimas gyvenimu ir gyvenimo lygiu, jų pasitenkinimas kitais gyvenimo aspektais kito mažiau. 2003–2007 m. 27 ES valstybėse nedaug sumažėjo vidutinis pasitenkinimo šeimos gyvenimu lygis (1 proc.), panašiai mažėjo pasitenkinimas sveikata, o pasitenkinimas darbu sumažėjo 2 proc. 2007–2009 m. pasitenkinimas šeimos gyvenimu ir sveikata sumažėjo šiek tiek daugiau, bet pasitenkinimas darbu išliko nepaprastai stabilus, kaip matyti 2 lentelėje.

2 lentelė. Pasitenkinimas skirtingais gyvenimo aspektais 15 SVN ir 12 NVN

	15 SVN		12 NVN	
	2007	2009	2007	2009
Šeimos gyvenimas	7,95	7,81	7,70	7,52
Darbas	7,22	7,21	6,84	6,95
Sveikata	7,44	7,26	6,98	6,7

Pastaba. Žmonės vertina savo pasitenkinimą pagal 1–10 balų skalę.

Pasitenkinimas šeimos gyvenimu gana didelis visose šalyse ir kokią nors nuoseklią šių trijų sričių tendenciją laikui bėgant įžvelgti sunku. Vis dėlto yra dvi šalių grupės, kur pasitenkinimas šeimos gyvenimu ir 2003–2007 m., ir 2007–2009 m. mažėjo – tai Vokietija ir Austrija bei Graikija, Italija, Portugalija ir Ispanija.

2007–2009 m. vyresnio amžiaus asmenų nuomonės pasikeitė šiek tiek daugiau negu vidutinio amžiaus piliečių – jų pasitenkinimas šeimos gyvenimu sumažėjo 3 proc., 35–64 m. asmenų – 2 proc., o 18–34 m. asmenų pasitenkinimas šeimos gyvenimu nekito. Nesiskiria ir vyrų bei moterų pasitenkinimo šeimos gyvenimu įvertis.

2007–2009 m. 12 naujų valstybių narių respondentų pasitenkinimas sveikata sumažėjo 4 proc., o 15 senųjų valstybių narių – 2 proc., ryškiausias mažėjimas pastebėtas Bulgarijoje, Rumunijoje ir Portugalijoje. Vis dėlto Latvijos gyventojai labiau patenkinti savo sveikata 2009 m. negu 2007 m., taigi sunku suprasti, kaip aiškinti tokius pokyčius.

Taip pat glumina akivaizdūs pasitenkinimo darbu pokyčiai. Apskritai 2007–2009 m. vidutiniškai pasitenkinimas darbu nepasikeitė, o 12 naujų valstybių narių jis vidutiniškai pakilo 2 proc. Esant ekonomikos nuosmukiui, didėjant su darbu susijusiam nesaugumui ir prastėjant darbo sąlygoms (bent jau kai kurių darbuotojų) tai atrodo paradoksalu. Taip pat atrodytų neįtikėtina, kad pasitenkinimas darbu padidėjo daugiausia JK ir Airijoje bei Baltijos

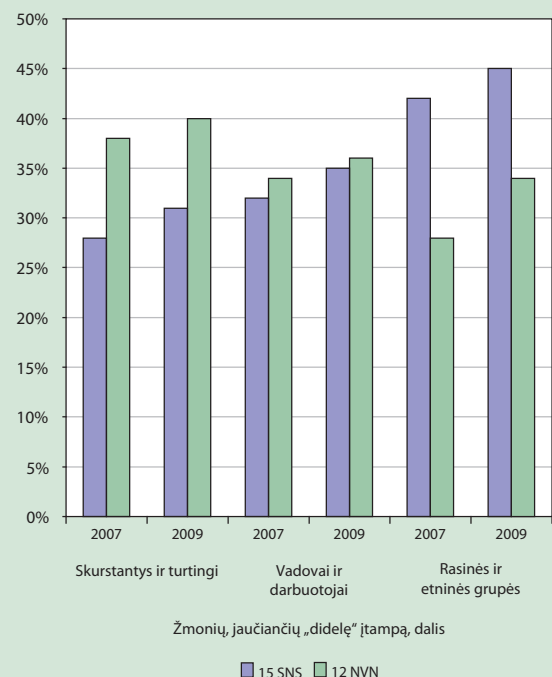
valstybėse, kurios prarado daug darbo vietų. Galbūt tie, kurie turi darbą, ėmė jaustis šiek tiek geriau; tačiau gali būti ir taip, kad nuosmukio poveikis pasitenkinimui darbu pasijus vėliau.

Socialinė įtampa didėja

Visuomenės, kurioje žmonės gyvena, kokybė – pagrindinis jų bendros gyvenimo kokybės aspektas. Žmonių nuomonės apie vietos aplinkos, viešųjų paslaugų ir viešųjų institucijų kokybę yra svarbios savaime ir daro poveikį bendram gyvenimo kokybės vertinimui. Siekiant iširti socialinius santykius, Europos gyvenimo kokybės tyrime žmonių prašyta įvertinti įtampą tarp įvairių socialinių grupių lygį jų šalyje. Nors daug diskutuojama apie lyčių arba kartų konfliktą, palyginti nedaug ES gyventojų iš tiesų teigė, kad tai pagrindiniai įtampos šaltiniai jų šalyje. Tik nedaug (20 proc. ar daugiau) žmonių jaučia „didelę“ įtampą tarp vyrų ir moterų arba jaunų ir senų žmonių savo šalyje. Kita vertus, maždaug trečdalis ar daugiau gyventojų nurodė jaučiantys „didelę“ įtampą tarp turtingųjų ir skurstančiųjų, vadovų ir darbuotojų, taip pat skirtingų etninių grupių.

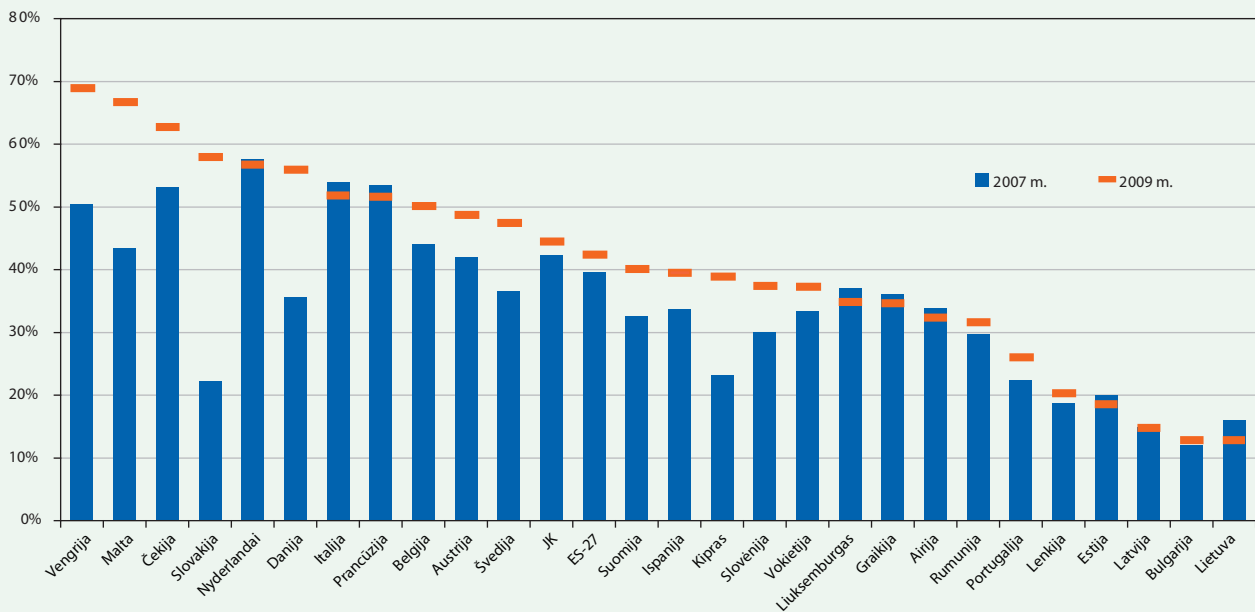
2003–2007 m. jaučiamos socialinės įtampos lygis mažėjo, minėtoms trimis grupėms priklausančių piliečių, jaučiančių „didelę“ įtampą, vidutiniškai sumažėjo nuo keturių iki šešių procentinių punktų. Tačiau 2007–2009 m. jautusiųjų „didelę“ įtampą, skaičius vidutiniškai padidėjo 1–2 procentiniais punktais. 12 naujų valstybių narių įtampą tarp

4 paveikslėlis. Įtampa tarp socialinių grupių 2007–2009 m. 15 SNS ir 12 NVN

Pastaba. Jaučiančiųjų „didelę“ kiekvienos grupės įtampą savo šalyje, skaičiai.

5 paveikslėlis. 2007-2009 m. jaučiama įtampa tarp rasinių ir etninių grupių 27 ES šalyse

skirtingų rasinių ir etninių grupių jaučiančių žmonių padaugėjo maždaug šešiais procentiniais punktais. Įtampą jaučiančių žmonių skaičius labiausiai pakilo Slovakijoje (36 procentiniais punktais) ir Maltoje (24 procentiniais punktais); 19 procentinių punktų jis pakilo Vengrijoje. Slovakijoje ir Vengrijoje šis padidėjimas gali atspindėti geresnį informuotumą apie įtampą tarp daugumos gyventojų ir romų. Be to, žmonių, jaučiančių „didelę“ įtampą, skaičius Danijoje padidėjo 20 procentinių punktų ir daugiau kaip 10 procentinių punktų Švedijoje. Šalyse, ankstesniais metais sulaukusiose daug imigrantų, pvz., JK ir Airijoje, jaučiamos įtampos lygis pakito nedaug.

Apskritai skirtumai tarp vyrų ir moterų, jaučiančių įtampą tarp rasinių ir etninių grupių, nedideli. Jų įverčių pokytis 2007–2009 m. nesiskyrė. Kalbant apie amžiaus skirtumus, „didelę“ įtampą tarp rasinių ir etninių grupių, 2009 m. jautė 40 proc. 65 m. ir vyresnių žmonių ir 43 proc. jaunesnių suaugusiųjų; tačiau minėtą įtampą jaučiančių 65 m. ir vyresnių žmonių 2007–2009 m. padaugėjo šešiais procentiniais punktais, o jaunų žmonių - dviem procentiniais punktais.

Jaučiančiųjų įtampą tarp skurstančiųjų ir turtingųjų taip pat akivaizdžiai padaugėjo 2007–2009 m. Tai ryškiausiai matyti Maltoje ir Slovenijoje, kur piliečių, jaučiančių „didelę“ įtampą, padaugėjo 13 procentinių punktų. Be to, keliose šiaurės Europos šalyse (Estijoje, JK, Suomijoje, Švedijoje, Airijoje ir Latvijoje), „didelę“ įtampą jaučiančiųjų dalis 2007–2009 m. pakilo nuo šešių iki vienuolikos procentinių punktų (Slovakijoje - 10 procentinių punktų). Turbūt nenuostabu, kad tai priklausė piliečių gyvenimo lygio: tarp tų, kuriems buvo nesunku gyventi iš turimų pajamų, buvo mažiau jutusių įtampą tarp turtingųjų ir

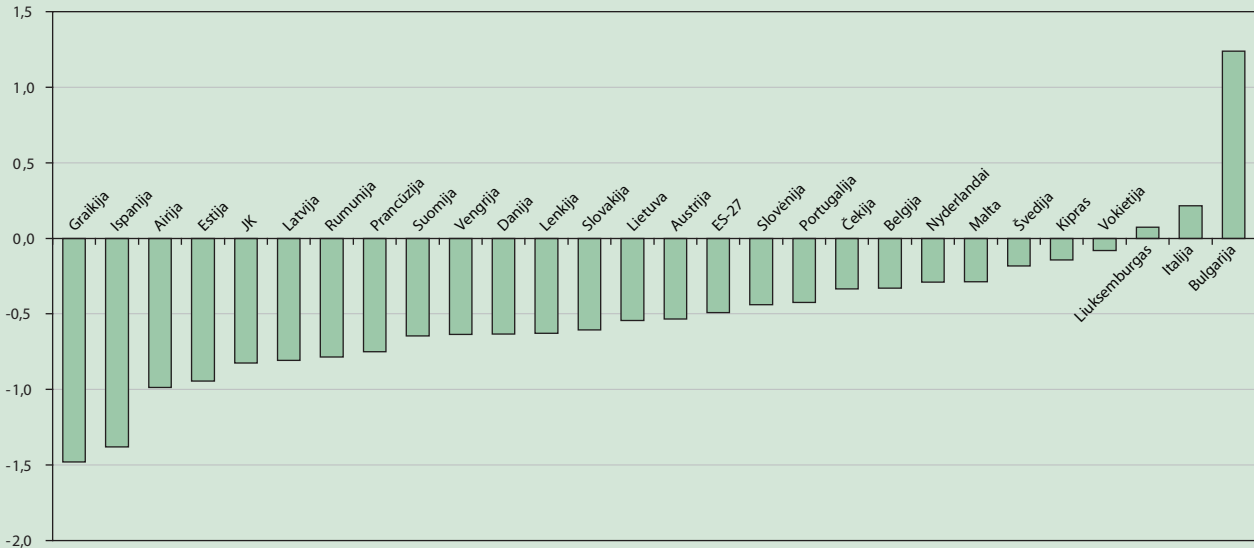
skurstančiųjų negu tarp tų, kuriems išgyventi sunku, – „didelę“ įtampą jutusiųjų buvo 26 proc. pirmojoje ir 45 proc. grupėje.

Vidutinis jaučiančiųjų įtampą tarp vadovų ir darbuotojų skaičius Europos Sąjungoje šiek tiek didesnis 2009 m. ir truputį skyrėsi 12 naujųjų valstybių narių ir 15 senųjų valstybių narių grupėse. Tačiau pavienių šalių rodikliai skyrėsi smarkiai: 4 proc. Danijos ir 12 proc. Švedijos piliečių pranešė jaučiantys „didelę“ įtampą tarp vadovų ir darbuotojų, Prancūzijoje - 57 proc., o Vengrijoje - 56 proc. piliečių. Be to, 2007–2009 m. šis skaičius padidėjo per 10 procentinių punktų Prancūzijoje, Austrijoje, Estijoje, Maltoje ir Slovakijoje.

Pasitikėjimo institucijomis ir piliečiai netekimas

Nors, kaip matyti, socialinės įtampos atžvilgiu visuomenės kokybė sumažėjo tik truputį, socialiniai rodikliai atrodo prasčiau. 2007 m. pirmą kartą atliekant Europos gyvenimo kokybės tyrimą piliečių klausta, kiek jie pasitiki šalies parlamentu ir vyriausybe. Visos Europos Sąjungos piliečiai pasitikėjimą savo vyriausybe vidutiniškai įvertino 4,6 balo (iš 10). Nors ir nedaug, iki 2009 m. jis nukrito iki 4,1, t. y. sumažėjo 12 proc. 2009 m. 15 senųjų valstybių narių vidutinis įvertis buvo 4,3 balo, 12 naujųjų valstybių narių - 3,3 balo, o pavienių valstybių narių įverčiai siekė nuo 6,2 Liuksemburge, 5,3 Kipre iki 3,2 Graikijoje ir 2,3 Latvijoje. 2007–2009 m. labiausiai krito Estijos ir Latvijos, Ispanijos ir Graikijos, Airijos ir Rumunijos įverčiai - daugiausia tų šalių, kurių ekonominė padėtis per finansų krizę pablogėjo labiausiai. Piliečių atsakymų į antrąjį klausimą apie pasitikėjimą savo šalies parlamentu modelis panašus;

6 paveikslėlis. Pasitikėjimo šalies parlamentu pokytis 2007–2009 m. 27 ES šalyse

2007-2009 m. pasitikėjimo pokytis pateiktas 7 paveikslėlyje.

Visiškai priešingai Europos tendencijai, Bulgarijos piliečių pasitikėjimas šalies parlamentu labai išaugo. Šios kitokios padėties Bulgarijoje priežastis iš dalies gali būti prieš pat 2009 m. tyrimą surengti nacionaliniai rinkimai.

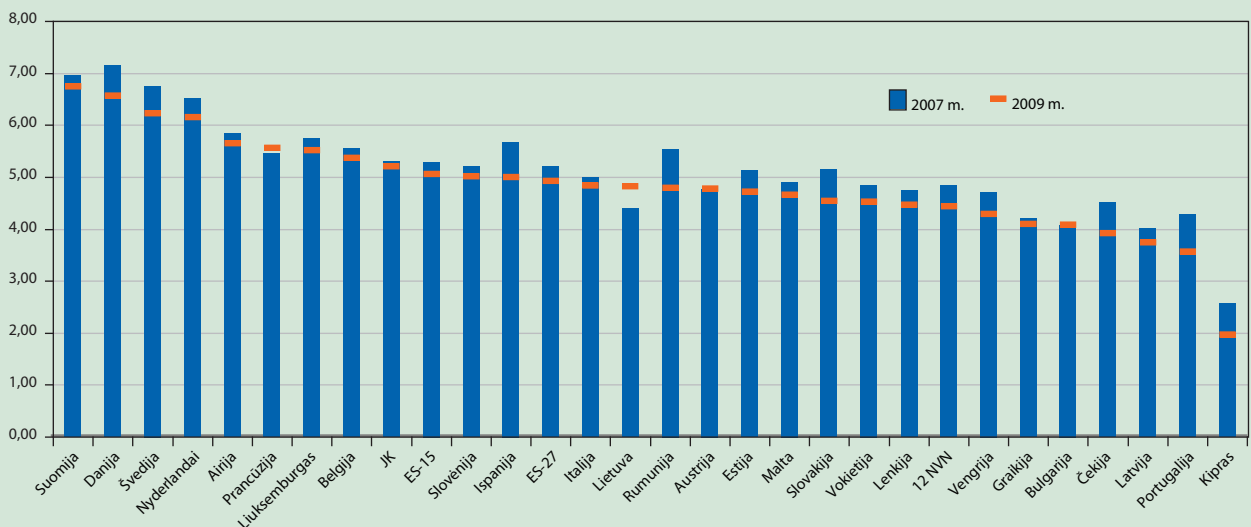
Visoje Europoje žmonių, kuriems buvo sunku išgyventi iš turimų pajamų, pasitikėjimas šalies institucijomis sumažėjo daugiau negu tų, kuriems išgyventi iš pajamų lengva. Tačiau aiškaus ryšio su lytimi arba amžiumi nenustatyta.

Daug rašyta apie išreiškiamo pasitikėjimo bendrapiliečiais socialinę svarbą. Visuose trijuose tyrimuose respondentų klausta, kiek jie pasitiki kitais žmonėmis – 27 ES šalių vidutinis įvertis nukrito

nuo 5,6 balo 2003 m. iki 5,2 balo 2007 m. ir 4,9 balo 2009 m. 15 senųjų valstybių narių (15 SVN) ir 12 naujų valstybių narių (12 NVN) įverčio sumažėjimas 2007–2009 m. pateiktas 7 paveikslėlyje.

Nacionaliniu mastu būta ryškių įverčio pokyčių: per šešerius metus, 2003-2009 m., vienu ar daugiau įverčio balu vidurkis nukrito Portugalijoje ir Ispanijoje, Austrijoje ir Vokietijoje, Latvijoje ir Kipre. 2007-2009 m. įverčiai labiausiai mažėjo Ispanijoje ir Portugalijoje, taip pat Rumunijoje. Apskritai 2007-2009 m. šis socialinio kapitalo rodiklis 15 senųjų valstybių narių sumažėjo 5 proc., o 12 naujų valstybių narių – 8 proc. Vidutinis moterų pasitikėjimo kitais žmonėmis įvertis 2009 m. - 4,8 balo, o vyrų - 5,0; be to, šiek tiek ryškiau sumažėjo moterų (6 proc.) negu vyrų (4 proc.) pasitikėjimas.

7 paveikslėlis. Socialinis kapitalas – pasitikėjimas žmonėmis 15 SNS ir 12 NVN

Išvados

Žvelgiant į gautus duomenis matyti, kad finansų krizė susijusi su sumažėjusiais kai kurių gyvenimo kokybės aspektų ir visuomenės kokybės vertinimo rodikliais. Nors pasitenkinimo gyvenimu ir pasitenkinimo gyvenimo lygiu rodikliai, visų pirma naujosiose valstybėse narėse, 2003-2007 m. pagerėjo, 2007-2009 m. jie vėl pablogėjo. Sumažėjęs pasitenkinimas gyvenimu pastebimas tiek šalyse, kurias ekonomikos krizė paveikė daugiau, tiek šalyse, kuriose šis poveikis mažesnis: didžiausią nuosmukį patyrusios šalys ne visada yra tos, kurios praneša apie didžiausius gyvenimo kokybės pokyčius. Vis dėlto matyti, kad Latvijos ir Estijos, taip pat Bulgarijos ir Rumunijos gyvenimo kokybės pažanga sulėtėjo.

Žinoma, vidutinės gyvenimo kokybės pokyčiai neatskleidžia bendro vaizdo: atrodytų, kad kai kurios tam tikrų šalių gyventojų grupės patyrė didesnę gyvenimo kokybės prastėjimą. 2007-2009 m. pokyčiai padarė didesnę neigiamą poveikį visų pirma vyresnio amžiaus asmenims 12 naujųjų valstybių narių. Be to, asmenys, kuriems sunku išgyventi iš turimų pajamų, taip pat patyrė daugiau neigiamų kelių gyvenimo kokybės aspektų pokyčių. Vis dėlto ekonomikos krizės

poveikio kasdieni ekonomikos patirčiai sureikšminti nereikėtų: bent iki 2009 m. rugsėjo mėn. visuotinis jaučiamas finansinės įtampos suvokimas beveik nekito ir tik palyginti nedaug sumažėjo skurdo rodikliai.

Ryškiausi 2007-2009 m. pokyčiai - daugelis valstybių narių pranešė apie sumažėjusį pasitikėjimą vyriausybe ir šalies parlamentu. Dažniausiai pokyčiai pastebėti tose šalyse, kurias nuosmukis paveikė labiausiai. Vis dėlto kai kuriose šalyse nuosmukis nebuvo toks nuoseklus ir ryškus, kokio buvo galima tikėtis. Vėlgi, žmonių, patyrusių daugiausia finansinių sunkumų, pasitikėjimas sumažėjo daugiau negu tų, kuriems išgyventi iš turimų pajamų nesunku.

Mažėjant pasitikėjimui viešosiomis institucijomis, (nuolat) silpnėjo ir tradicinė socialinio kapitalo priemonė – pasitikėjimas bendrapiliečiais. Tai pagrindinis šaltinis sprendžiant su socialiniais pokyčiais susijusias problemas, kuriam reikėtų skirti daugiau dėmesio. Socialinis kapitalas labiausiai mažėjo tose šalyse, kuriose didėjo jaučiama socialinė įtampa. Norint ištirti ekonomikos krizės poveikį Europos visuomenėms reikėtų atidžiau stebėti šias visuomenės kokybės ir pasitenkinimo kitais gyvenimo kokybės aspektais tendencijas.

Daugiau informacijos

Teresa Renehan
ter@eurofound.europa.eu

Europos gyvenimo kokybė 2003–2007 m.
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0977.htm

Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas
Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Airija
Telefonas (+353 1) 204 31 00
El. paštas information@eurofound.europa.eu
Svetainė <http://www.eurofound.europa.eu>

ISBN 978-92-897-0991-0

9 789289 709910

Leidinių biuras
EF/10/47/LT